

Fürdő kultúra Baranyában

A Római Birodalomban – több mint kétezer éve – elterjedt és igen népszerű volt a termálfürdők napi használata. A fürdőkben zajlott a társadalmi élet. Ennek írásos és építészeti emlékei fennmaradtak és nálunk is megtalálhatók Aquincumban a fürdő romjai. Később, a XVI–XVII. században a török fürdő kultúra építészete hagyott maradandó emlékeket Budán.

Baranyában a legrégebbi és legismertebb gyógyfürdő a harkányi kénes vízű. Petőfi Sándor születése évében, 1823-ban fedezték fel. Abban az időben a fürdő és a falu területe mocsaras vidék volt, a Batthyány uradalom siklói gazdaságához tartozott. A gazdaságnak szüksége volt legelőre, ezért 1814-től elkezdték lecsapolni a területet. A munkálatok jobbágy robotot igényeltek, 1823-ban a gyüdi és harkányi jobbágyok végezték ezt a munkát. A leírások szerint Pogány János gyüdi jobbágy fedezi fel az ásás közben feltörő meleg víz gyógyító hatását. Dagadt lábait rendszeresen áztatta, a duzzanat leapadt, fájdalma megszűnt. A melegvízű forrás gyógyító erejének híre rendkívül gyorsan terjedt. Már a következő évben kialakítottak egy medencét, melynek falát fenyődeszkával bélelték, és a forrás közelében 12, fából készült kádát helyeztek el 6 öltöző kabinnal. 1824-ben nyáron már 1400 személy látogatta meg a fürdőt. Népszerűségéhez hozzájárult a szubmediterrán jellegű éghajlat is. Az évi átlagos középhőmérséklet 11 C fok, az átlagos csapadék mennyisége 707 mm.

1828-ra elkészült a 28 szobából álló egyemeletes fürdőszálló. Az 1840-es években kiépítették a fürdőt és fejlesztették a szállodát. 1845. augusztus 11–15-e között Pécsen rendezték a magyar orvosok és természettudósok országos konferenciáját. A résztvevők megismerték a harkányi fürdőt és ez kiváló propagandának minősült, mert megháromszorozta a következő években a fürdő látogatottságát. 1866. szeptember 28-ra elkészült a Zsigmond Vilmos bányamérnök vezetésével fúrt első kút, mely percenként 1200 liter 62,5 C fokos vizet adott. Még ebben az évben Than Károly pesti egyetemi tanár elvégzi a víz kémiai elemzését. Ő fedezi fel a vízben oldott gáz alakjában jelenlévő karbonilszulfid vegyületet, amely addig ismeretlen vegyület volt a kémikusok számára. 1870-ben kezdődött az első fedett, kőlapokkal bélelt 10x7 méteres, 1,30 m mély medence építése, melyben megoldották az állandó vízcserét, a víz tisztántartását. Az 1860-as években rendezték a magyarországi gyógyfürdők belső rendjét, mely meghatározta, hogy állandó fürdőbiztost, fürdőorvost kell alkalmazni és fürdőrendszabályt kell kidolgozni. Az 1920-as években építették meg az első strandfürdőt, körülötte parkosítottak, 1934-ben készült el két kis felett medencével az Ilona fürdő, működött a Kossuth kádfürdő 20 káddal. A fejlesztése előtt, még 1917-ben sem érte el évente a tízezres létszámot a fürdőt igénybe vevők szára. A fejlesztés, az újságokban megjelenő reklámok fellendítették a fürdő forgalmát.

A strandfürdő bejárata az 1960-as években

A második világháború harcai következtében a gyógyfürdő megrongálódott, épületeit kifosztották. A tatarozási és felújítási munkálatok 1948-ban fejeződtek be. Ezután fellendült a fürdő forgalma, 1949-ben már 160 210 belépőjegyet értékesítettek. Az 1950-ben bevezetett déli határsávba Harkány is beletartozott, ez jelentősen visszavetette az idegenforgalmat. Ebben az évben mindössze 9 785 fizető vendég vette igénybe a gyógyfürdőt. A határsáv 1954-ben szűnt meg, ezután fokozatosan nőtt a forgalom. Az 1970-es, 1980-as években sokat fejlődött a fürdő, több medencét építettek, téliestettek.

Az 1970-es évek közepén a fürdő befogadóképessége 10 304 fő volt, az éves forgalma elérte a 1,5 millió főt. A téli fürdő bővítésével már télen is 4000 vendéget tudtak egyszerre fogadni. A fürdőt igénybe vevők száma 1990-ben 1 921 719 főre emelkedett.

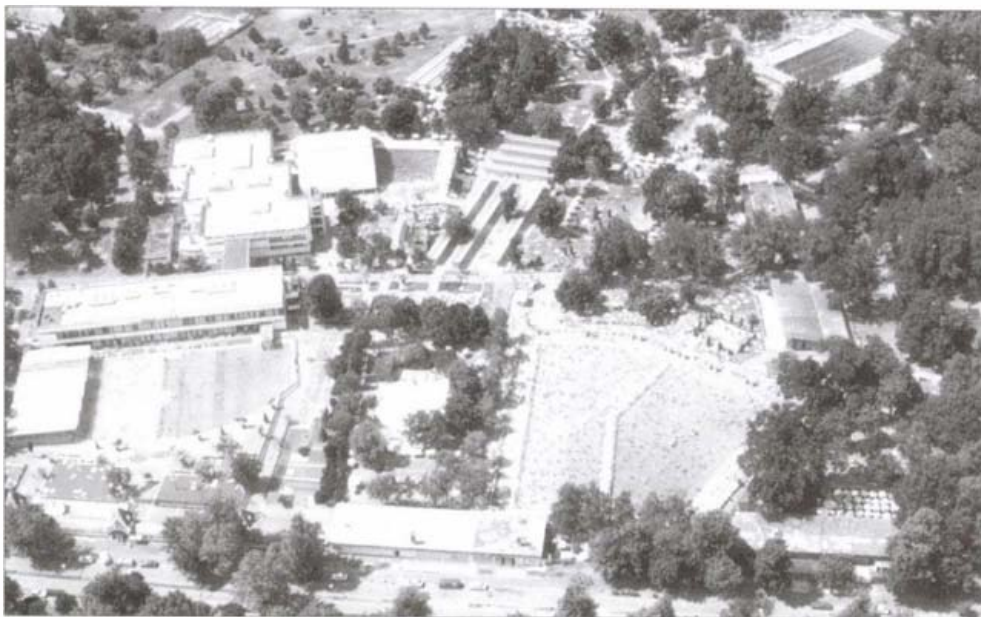
Reumatológus szakorvosokat alkalmaztak, masszírozót, elektroterápiát alakítottak ki, szakképzett gyógytornászok tornatermi és vízben való tornásztatással segítették a fürdőbe beutalt mozgásszervi betegek gyógyulását.

Az 1970-es években fellendült a fürdőt igénybe vevő külföldi betegek forgalma. A legtöbb idegen Németországból és Jugoszláviából érkezett, de magyar származású külföldön élők is érkeztek az Egyesült Államokból és Venezuelából, Ausztráliából. Az 1990-es években már csak főleg Németországból, Horvátországból, Hollandiából jöttek fürdőzők. Németek és hollandok sokan vásároltak kis házat, nyaralót Harkányban és környékén. Nyugdíjas idejüket az év nagyobb hányadában Harkányban töltik.

Az 1970-es, 1980-as években sok vállalati üdülő létesült. Pécs két nagy bányüzeméből a mozgásszervi betegek gyógyulásuk érdekében a kezeléssel egybekötött fürdőzést választották szabadságuk idejének eltöltésére. 1990-től a vállalati üdülőkből szállodák létesültek, nagyon sok társasüdülő, kis nyaraló is épült. Jelenleg a szállodák, panziók, vendégházak egyidőben 25 000 szálláshelyet tudnak nyújtani. Természetesen éttermek, élelmiszeri bevásárló központok is létesültek. Jelenleg 54 étterem közül választhatnak a vendégek.

Harkány Péctől déli irányban (24 km) közúton, autóval, autóbusszal közelíthető meg. Alig 5 kilométerre fekszik Siklós gyönyörű várával. Innen indul a Siklós–Villányi Borút Magyarország legdélibb vidékén. Harkánytól (5 km) nem messze található a drávaszabolcsi határátkelő híd Horvátországba.

Az 1980-as évek második felében a fürdőt ketté választották, külön működik a gyógyfürdő orvosi ellátással, kezelési lehetőségekkel, és külön a strandfürdő, ahol egy 50 m-es sportmedence is található (ebben nem termálvíz van). A Széchenyi terv keretében elnyert pénzből is

Légifelvétel a gyógy- és strandfürdőről az 1990-es években

saját hozzájárulásból a gyógyfürdő részleget 1 milliárdos összegből átépítették, ami 2003-ban készült el világszínvonalon.

A félig fedett, félig nyitott 3 gyógymedence mellett az épület második emeletén csodálatos élményfürdő, pezsgőfürdő létesült. Ma már a gyógykezelésük érdekében Harkányt felkeresők minden igényét kielégítik a gyógyfürdőben. 2004-ben a gyógy- és strandfürdőbe 940 000 jegyet adtak el.

A nyári főszezonban számos kulturális rendezvény, strandfesztivál, művészeti kiállítások, vásárok gondoskodnak a vendégek szórakoztatásáról.

Harkányfürdő történetéhez tartozik a gyógyfürdőkórház története is. 1954. október 14-én nyílt meg, 1955 óta a Baranya Megyei Tanács Gyógyfürdőkórháza névvel működött, 1990 óta Baranya Megyei Gyógyfürdőkórház. 1995-ig szanatóriumként volt ismert, 3 hetes kezelésre az egész országból vett fel, elsősorban mozgásszervi, reumás beutalt betegeket, de működött 20 ágyas nőgyógyászati és 10 ágyas bőrgyógyászati részlege pikkelysömörös betegek kezelésére. 1964 szeptemberétől az NDK megszűnéséig 9 ágyon csere keretében keletnémet betegeket is kezeltek. Ezen kívül az 1970-es évek közepétől beindult külföldi idegenforgalom szinte a világ minden tájáról csábított a kórházba (fizető) külföldi beteget. 1995-ben az egészségügy részleges átszervezésével, ágyszám-csökkentésével a Gyógyfürdőkórházat is átszervezték. A 270 ágyból maradt 195, ebből 80 ágyon u.n. aktív osztályok létesültek az aktív kórházi ellátást igénylő baranyai reumás betegek részére, 115 ágyon Baranya, Somogy, Tolna megye mozgásszervi betegeinek rehabilitációja történik.

A kórház a XIX. században épült gyógyszállóban, illetve távolabb a volt OTI gyógyház épületében nyílt meg 220 ágygal. 1964-ben a gyógyszálló épülete mellé elkészült egy új kórházi szárny 126 ágygal és a volt OTI épületet eladta a Megyei Tanács Bányász Üdülőnek. Így a betegeket egy helyen lehetett elhelyezni, a régi épületben az étterem helyén medencefürdő létesült és a kezelőhelyek is ebben az épületben nyertek elhelyezést. 1977-ben újabb ötemeletes hotelszárny épült a kórházhoz, ahol kétágyas fürdőszobás szobákban helyezik el a betegeket. Ily módon bővült 270 ágyásra az intézet, ahol röntgen, laboratórium, medence, kádfürdők, iszapoló, masszírozó helyiségek, tornaterem, elektroterápia biztosította a betegek ellátását, 22 orvossal és megfelelő szakképzett személyzettel. Az 1980-as években nagyszabású fejlesztést terveztek, főleg a bejáró betegek ellátására, fedett medencékkel, kádfürdőkkel, tornatermekkel, minden igényt kielégítő, nagy kapacitással rendelkező fizioterápiás helyiségekkel. 1991-ben elkészült a kupolás, medencéket magába foglaló épület és a tervezett fizioterápiás három épületből egy. A pécsi bányák megszűnésével lényegesen csökkent a kezeléseket igénybe vevő, bejáró betegek száma, így a tervezett kapacitásra sem volt már szükség. 2005-ben a Széchenyi terv pályázatán nyert pénzből és a megye saját erejéből elkezdődik a régi XIX. században épült, régebben kórházi célokat szolgált, jelenleg részben használaton kívüli épület felújítása, átépítése regionális rehabilitációs központtá.

A gyógyászatban is hasznosítható vizekről néhány alapfogalmat kell leírni a könnyebb megérthetőség kedvéért. Nemzetközi megállapodás szerint *ásványvíznek* azt nevezik, amelynek 1 literében legalább 1000 mg (1 g) oldott ásványi anyag található. Ezen belül fontos, hogy olyan kémiai anyag, elem, vegyület legyen oldva a vízben, amely az emberi szervezetre valamilyen jótékony hatást fejt ki. *Termálvíznek* vagy *hévíznek* nevezik azt az ásványvizet, amelynek hőfoka 30 °C foknál magasabb. *Gyógyvíz* elnevezést az az ásvány vagy termálvíz nyerheti el, amelynél nemzetközileg elfogadott orvosi kísérlettel bizonyították be valamilyen gyógyhatását. A hatóanyag, a kémiai elem vagy vegyület meghatározott mennyiségének jelenléte esetén, ennek alapján a gyógyításra felhasználható vizeket tíz csoportba sorolják be.

A két vegyértékű, szulfidkén tartalmú vizek elsősorban a mozgásszervi, reumás betegek gyógyítására, rehabilitációjukra hasznosítható, de krónikus gyulladást csökkentő hatásuk révén alkalmasak a krónikus nőgyógyászati gyulladások okozta tünetek csökkentésére, a másodlagos meddőség megszüntetésére, valamint a pikkelysömörben szenvedő bőrbetegek kezelésére. E célokra kimagaslóan jó hatású a harkányi gyógyvíz. Jelenleg négy fűrt kút napi maximális vízhozama 13 000 köbméter 61,5 °C fokos kénes víz. A kutakból előkerülő víz karbonilszulfid tartalma 12,1 mg 1 literben. Ez oldott gáz formájában nyomás alatt van a vízben oldva. A nyomás alól felszabadulva fokozatosan kénhidrogén gázzá és a vízben úszkáló kolloid kénszemeskékké alakul át. A kénhidrogén gáz adja a harkányi víz jellegzetes kénzagát, Rendkívül jól és gyorsan felszívódik az emberi szervezetbe bőrön át és belelegezve a tüdőn keresztül is. Az izületi porcok kémiai felépítésében fontos szerepe van a kénnek, részt

vesz a porcok regenerálódásában, gyulladáscsökkentő hatása révén a gyulladás okozta tünetek megszüntetésében, ezáltal a csökkent ízületi mozgások helyreállításában, az ízületi duzzanatok lepadásában. Ezt tapasztalhatta Pogány János is 1823-ban a harkányi víz felfedezésekor.

Az ízületi betegségek fő tünete a fájdalom, a mozgáskorlátozottság, amely az ízület kíméléséhez, az azt mozgató izmok rövid idő alatt bekövetkező kötöttségéhez, sorvadásához vezet. A kénes gyógyvízben való 3 hetes fürdőkúra, a kiegészítő masszírozás, a gyógytorna, az elektromos kezelések a fájdalom megszűnéséhez, az izomzat megerősödéséhez, az ízületi duzzanat lepadásához, az ízületi funkciók helyreállításához vezet. Az ízületi panaszok kialakulásához számtalan ok vezethet, és ha a kiváltó ok továbbra is fennáll, előbb-utóbb a panaszok is visszatérnek. Ha a beteg nem tesz semmit a továbbiakban saját érdekében, akkor is fél-egy évig panaszmentessé válhat. Ezek a kedvező hatások csábítják évente vissza a gyógyulásra vágyó betegeket.

Harkány mellett megemlítünk még néhány Baranya megyei kevésbé ismert termálfürdőt. *Sikonda* a Mecsek hegység északi nyúlványainak völgyében, Komlótól nyugatra néhány kilométerre található. Megközelíthető autóval, autóbusszal a Pécs-Dombóvári útról egy bevezető mellékúton. Szén után kutatva a fúrólukból 1928-ban 419 m mélységből percnként 1000 liter 38,8 C fokos alkalikus, földes, enyhén radioaktív, szabad szénsav tartalmú víz tört fel. Egy gyermek és egy 50x12 m-es termálvízes, valamint egy 50x20 m-es hideg vizes úszómedence épült, szálloda nyílt, amelyből az 1950-es években bányászszanatórium létesült orvosi ellátással. A medencéket két artézi kút látja el 33 valamint 39 C fokos vízzel. Mozgásszervi betegek használják. 2004-ben a Széchenyi terv pályázatából nyert pénzből fedett fürdő élményfürdővel létesült. A környékbeliek látogatják, évi forgalma 100 000 főt tesz ki.

Említésre méltó még a *Szigetvárott* található alkálilidos, hidrogén-karbonátos, jelentékeny fluor tartalmú 62 C fokos, percnként 3000 liter vizet adó forrás. Két 25x16 m-es, 34–35 C fokos hévízű medence, kabinokkal, öltözővel, pihenővel várja vendégeit. Alkalmos idős mozgásszervi és csonttrikulásban szenvedő betegek, illetve csonttörések utókezelésére. Évi látogatottsága 130 000 fő, a fürdő télen-nyáron nyitva tart. A fürdőben fizioterápiás szakrendelés is működik, kádfürdő, masszázs és elektroterápia is igénybe vehető. 2005-ben Széchenyi tervpályázaton nyert összegből fedett fürdő építésébe kezdtek.

Helyi jelentőségű kisebb termálfürdő található még Baranyában *Sellyén* és *Szigetvártól* 14 km-re nyugatra *Pettenden*.

Dr. Kálózdai Tamás

A gyógytornász vezényelte vízi torna